

Т. Ю. Красельникова

м. Дніпропетровськ

ТЕМАТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ПУБЛІЦИСТИКИ БРАТІВ КАПРАНОВИХ

В статье рассматриваются общие и отличительные черты между публицистикой как литературным творчеством и журналистской деятельностью. Особое внимание уделено анализу публицистических наработок братьев Капрановых.

Ключевые слова: тематика, проблематика, публицистика, художественная литература, журналистика.

У статті розглянуто спільні та відмінні риси між публіцистикою як літературною творчістю та журналістською діяльністю. Особливу увагу відведено аналізу публіцистичного доробку братів Капранових.

Ключові слова: тематика, проблематика, публіцистика, художня література, журналістика.

The article deals with common and distinctive features between publicistic as literary creation and as journalistic creation. Special attention is paid to the analysis of publicistic creative works of brothers Kapranovy.

Keywords: thematics, problematics, publicistic, fiction, journalism.

«Подвійно-індивідуальними» є найяскравіші постаті сучасного літературного та публіцистичного процесів – Віталій та Дмитро Капранови, які належать до найбільш активних персонажів сучасного українського суспільного життя. Вони – і прозаїки, й іронічні поети, й гострі та ефектні публіцисти (чого вартий лише винайдений ними «закон братів Капранових» про взаємозалежність у кожному окремому регіоні кількості бібліотек на душу населення й відсотку голосів за теперішнього президента – В. Януковича), й видавці, й книготорговці, й організатори літературних імпрез, премій та антипремій, постійні учасники громадських акцій [6].

Мета нашої статті – проаналізувати особливості тематики та проблематики публіцистичного доробку братів Капранових.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що публіцистика братів Капранових, попри безперечну яскравість, гостроту та широкий резонанс у суспільстві, досі окремо не розглядалася.

Теорію публіцистики можна охарактеризувати як ще досить молоду наукову дисципліну. Біля її витоків стояли такі вчені, як В. М. Горохов, В. І. Здоровега, В. В. Ученова, М. С. Черепанов та інші. В. І. Здоровега вважається одним із фундаторів української науки про публіцистику, вчений особливу увагу приділяв вивченню природи публіцистики, її ролі в суспільстві, особливостям публіцистичної творчості. Особливої уваги заслуговує публіцистика як поєднання журналістики та літератури.

Сьогодні публіцистика перебуває в рейтингу найбагатозначніших наукових понять, для яких існує низка тлумачень і різночитань. Поняття «публіцистика» ще ніколи не отримувало самостійного розвитку в теоріях масових комунікацій. Етимологію терміну розглядає В. Г. Березіна [1], яка не

лише розкриває зміст лексеми, його трансформацію, але й звертає увагу на важливість для характеристики публіцистичних творів трьох аспектів: про що; як; для кого вони створені. У дослідженнях науковців ХХ ст., що характеризували публіцистику як предмет літературної діяльності, акценти ставилися на ідеологічний, політичний зміст кожного публіцистичного твору [3, с. 99]. На думку В. М. Горохова, публіцистика – це вид літератури, а також – рід журналістської творчої діяльності. М. С. Черепанов, вважаючи публіцистику особливим родом літератури, розглядав її в жанровій (в широкому смислі слова) парадигмі літературної творчості [9, с. 34]. Публіцист вдається до своєрідного поєднання логічно-абстрактного й конкретно-образного мислення, впливаючи на розум і почуття людини та формуючи її ідейні переконання [5]. Публіцист відкриває свій внутрішній світ, свої думки, переконання та ставлення до тієї чи іншої проблеми через свою творчість. Зміст тексту залежить від завдань, котрі вирішуються автором, від рівня пізнання дійсності, від його індивідуально-психологічних особливостей сприйняття навколишнього світу [7].

Публіцистична творчість постає як синтез літературної та журналістської діяльності. Однак важко визначити, що переважає в її природній структурі. Публіцистика виконує важливі суспільні функції, що пов'язані з формуванням громадської думки, ідеології аудиторії, впливом на світогляд, переконання та естетичні смаки суспільства [8].

Як зазначає відомий український дослідник, заслужений журналіст України, літературний критик, публіцист, теоретик літератури і журналістики Володимир Здоровега, публіциста, як правило, цікавить суспільно-політичний аспект проблеми, явища, факту. Художній образ слугує публіцистові не менш вірно, ніж логічне судження. В цьому велика схожість з художньою літературою. Публіцистика відрізняється від художньої літератури не тільки документальністю, а й відмінністю у способі розкриття теми твору. Художник говорить про суспільні проблеми, зображуючи людські характери та почуття, створюючи індивідуалізовані образи людей. Своєрідність і роль образу в публіцистиці інша. Публіцист мислить і поняттями, і образами, але не ставить знака рівності між пізнанням дійсності в журналістиці і в літературі, між образом художнього твору та образом, який використовується у журналістиці. Роль художнього образу в публіцистиці хоч і велика, але функція його інша. «Якщо керуватися широкою публіцистичною практикою, а не добрими побажаннями, — зауважує В. Здоровега, — необхідно визнати, що образ у публіцистиці не має такого самостійного значення, як у художній літературі, він усе-таки підпорядкований логічному відображенню дійсності; головне в публіцистиці, в більшості її жанрів, — науково-логічний аналіз фактів, явищ життя» [4, с.73]. Дослідник говорить, що найголовнішим критерієм публіцистичної творчості виступає предмет відображення (література на суспільно-політичні теми). Другим таким критерієм у значній частині визначень є ще й функції публіцистики (впливати на суспільну свідомість, формувати громадську думку).

Як стверджують самі брати Капранови, крім художньої літератури, вони пишуть літературну публіцистику. Художні твори письменників – «легке читиво», розраховане на жіночу читацьку аудиторію, а публіцистика – для чоловіків, більш гостра і різка. Якщо в художніх творах митці звертаються до містичної тематики, популярних мотивів та образів, сучасного парафольклору («Кобзар 2000»), то публіцистика з-під їхнього пера народжується з жорсткими висловлюваннями, гострою критикою в бік урядовців, політичних діячів та інших знакових осіб. Соціально-політичні проблеми в інтерпретації братів Капранових постають глибоко осмисленими, проаналізованими та виразно оцінними. Будучи безпосередніми учасниками різноманітних суспільно-важливих процесів, що відбуваються в нашому житті, брати Капранови переносять власні спостереження, міркування, аналіз у друковані тексти на сторінки мас-медіа та інтернет-видань. Починаючи з 2002 року, весь накопичений за цей період матеріал вони зібрали під обкладинкою книги під назвою «Закон братів Капранових» (2007). До неї увійшли статті на різну тематику. Перший розділ – «Українська мова – це не хрін моржовий» присвячений мовному питанню в Україні, а саме: проблемам білінгвізму, тотожності та відмінності мовного і національного, мовним аспектам інформаційного суспільства, поняттю «державна мова». «Українцем бути дорого. Українцем бути економічно не вигідно» [2, с. 12], – провокаційно висловлюються публіцисти, і подібні вислови позиціонуються ними як ключові тези творчості. У своїх висловлюваннях вони не цураються «міцного слівця», їх творчість пронизана тотальною іронією. Письменники з усіх виділяють власну статтю «Закон братів Капранових», в якій досліджується залежність результатів голосування на президентських виборах від кількості бібліотек в регіонах України.

Другий розділ – «Дядя Толя Унітаз» висвітлює проблеми співіснування політики, економіки та культури в суспільстві. Як висловлюються самі публіцисти, вони намагаються «... подолати нав'язаний інтелігенції комплекс неповноцінності, знайти своє місце у сучасній системі координат та створити інформаційний світ, придатний до життя та продовження інтелігентського роду». Наприклад, у статті «Секретний комплекс вправ для розвитку думок голови» розглядається проблема інертності сучасної інтелігенції, їх слабе реагування на нагальні соціокультурні проблеми: «Скидаймо ланцюги інформаційного рабства!.. Ми вміємо думати і переживати, і жоден політик чи олігарх не заборонить нам цього» [2, с. 66]. Розділ «Ви(і)бори» – публіцистика часів Президентських виборів 2004-го р. та Парламентських виборів 2006 р., де підіймаються проблеми піар-технологій, фальсифікації результатів або ж яскраві спогади та суперечливі емоції тих бурхливих часів. Наступний розділ під назвою «Зранку в газеті, ввечері – в клозеті» знову ж таки про мову, культуру, національну свідомість. Висвітлюються питання співвідношення мовного, національного та культурного, проблеми національної ідеї і сучасних культурних міфів, питання приналежності культурного спадку. Так, у статті з іронічним змістом та гучною назвою «Принцеса Зебунніса як класик української літератури»

підіймається питання, чи можна вважати здобутком української культури творчість митців, що жили і працювали в Україні, але писали іншими мовами. «Ми давно твердимо, що не можна українську книжку робити з російських слів. Це все одно що дерев'яний будинок робити з каменя. А нам кажуть – ці люди живуть в Україні. Вони патріоти. Вони приносять славу Україні...» [2, с. 171]. Публіцисти осмішують, доводячи до абсурду традиційні соціокультурні кліше, з метою викликати сумнів у загальноприйнятих твердженнях і залучити до дискусії реципієнта.

Останній розділ – «Книжкова революція» повністю присвячений книжковій політиці України, проблемам книговидавництва, суспільному резонансу на українську книжку та самому явищу «української книжки».

Тема твору в публіцистичному доробку Капранових – це не тільки окреслення предмета відображення, але й оригінально потрактована проблема, оцінка й концепція порушеного питання. Їх публіцистика гостро конфліктна, глибоко проблемна, у ній відображені суперечності суспільно-політичної та соціокультурної дійсності. Велику увагу публіцисти приділяють яскравій деталізації опису, експресивності мислення, постійно апелюють до читача, роблячи його уявним співрозмовником-дискутантом і за рахунок цього формуючи його громадянську позицію.

Таким чином, проаналізована нами публіцистика братів Капранових свідчить про її гостроту, проблемність, дискусійність, миттєву реакцію авторів на нагальні проблеми часу. Кожна тема трактується авторами оригінально, з іронією, стимулюючи читача до власних роздумів та осмислення гострих проблем суспільства, культури, мистецтва, політики.

Бібліографічні посилання

1. Березина В. Г. К истории слов «публицист» и «публицистика» / В. Г. Березина // Вестн. Ленингр. ун-та. – 1971. – № 20. – 115 с.
2. Брати Капранови. Закон братів Капранових: збірка статей / Брати Капранови. – К. : ТОВ «Гамазин», 2007. – 240 с.
3. Горохов В. М. Публицистика и ее эффективность / В. М. Горохов // Горизонты публицистики: Опыт и проблемы. – М., 1981. – 190 с.
4. Здоровега В. Й. Мистецтво публіциста: літературно-критичний нарис / В. Й. Здоровега. – К. : Рад. письменник, 1966. – 174 с.
5. Здоровега В. Й. Слово тоже есть дело: некоторые вопросы теории публицистики / В. Й. Здоровега. – М. : Мысль, 1979. – 174 с.
6. Коцарев О. [Брати КАПРАНОВИ: Коли намагаєшся написати просто – сім потів зійде](#) [Електронний ресурс] / О. Коцарев // Газета «День». – 31.10.2011. – Режим доступу : <http://www.greenpes.com/index.php?page=press&offset=5>.
7. Ельникова О. Е. Публицистичность литературы Киевской Руси: тексты, авторы, аудитория [Електронний ресурс]: автореф. дис. ... канд. филол. наук.: спец. 10.01.10 «Журналистика» / О. Е. Ельникова. – Воронеж : Воронежск. гос. ун-т, 2009. – 20 с. – Режим доступа : <http://www.aspirant.vsu.ru/ref.php?cand=1581>.
8. Тепляшина А. Н. Сатирические жанры современной публицистики [Електронний ресурс] / А. Н. Тепляшина. – Режим доступа: http://lbooktoday.com/book_430_glava_6_A.html.
9. Черепанов М. С. Проблемы теории публицистики / М. С. Черепанов. – М., 1973. – 174с.

Надійшла до редколегії 06.05.12